

ІНСТРУМЕНТИ ФІНАНСУВАННЯ СТАРТАП-ПРОЄКТУ, ЩО ЗАБЕЗПЕЧУЄ ОПТИМАЛЬНЕ ФІНАНСУВАННЯ БІЗНЕСУ І ДОТРИМАННЯ ІНТЕРЕСІВ ІНВЕСТОРІВ

Непран А. В., канд. екон. наук, доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Мельничук М. О., канд. екон. наук, доцент

Національний авіаційний університет

Постольна Н. А., спеціаліст I категорії

відокремлений структурний підрозділ «Харківський торговельно-економічний коледж» Державного торговельно-економічного університету

Постановка проблеми. У багатьох країнах світу венчурне фінансування відіграє ключову роль в розвитку інноваційної економіки. Багато провідних технологічних компаній на ранніх стадіях свого розвитку отримали підтримку з боку венчурного фінансування. Венчурний капітал спрямовується нових підприємств і фірм (стартапів) і тому супроводжується високим ступенем ризику. Довгострокові інвестиції, які вкладуються в стартапи, повинні забезпечити високу рентабельність. Крім високої норми окупності, стрімкого зростання масштабів бізнесу, венчурні інвестори з метою захисту власних інтересів повинні певні інструменти, які б дали змогу захистити їх інвестиції та забезпечити прибутковість вкладень. Відсутність цих інструментів ускладнює пошук інвесторів для фінансування стартап-проектів. У зв'язку з цим стає актуальним дослідження теоретичних засад фінансування стартапів як основи функціонування венчурного капіталу. Актуальність даної проблеми зростає у зв'язку необхідністю нарощування інвестиційної активності у високотехнологічних секторах національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В Україні фінансуванню стартап-проектів венчурного бізнесу присвячені роботи Касич А.О. [1], Адамів М. Є. [2], Гук О. В. [3], Седікової О. І. [4], Корнух О. В. [5], Скорик Г. І., Недошитко А. А. [6] Іванченко Н. О. [7] та ін. Як відмічала Касич А. О., складність стартапів полягає в тому, що вони реалізуються тільки в інноваційному сегменті, саме це зумовлює значні ризики щодо прийняття продукту ринком [1, с. 25]. Порівняльний аналіз розглянутих концепцій дав Седіковій І. О. дав змогу зробити висновок, що найбільш ефективною в рамках управління стартап-проектом є концепція Lean, яка передбачає оптимальне використання ресурсів [4, С. 15]. Основна проблема зовнішнього фінансування стартапів, відзначав Карнаух О. В., полягає в тому, що існує великий ризик неповернення засобів, що вкладуються в новий бізнес [5, С. 28]. Досліджуючи розвиток стартапів в Україні Скорик Г. І. зробив висновок, що при втіленні

задуманого виникають ускладнення, пов'язані із сктурним фінансовим становищем стартапів [6, С. 68].

Невирішені складові загальної проблеми. У переважній більшості наукових публікацій визначаються фактори, які ускладнюють залучення венчурного капіталу для фінансування стартап-проектів. Мало дослідженими залишаються питання щодо дотримання інтересів інвесторів при фінансуванні стартапу. Саме не врахування інтересів інвесторів ускладнює пошук фінансування навіть для ефективних стартапів. Тому досягнення оптимального балансу між фінансуванням та дотриманням інтересів інвесторів дає змогу залучити на тривалий час фінансові ресурси, що є одним із важливих факторів успішної реалізації стартапів.

Формулювання цілей статі. Метою статті є розробка інструментів фінансування стартапів, що забезпечує оптимальне поєднання фінансування бізнесу та дотримання інтересів інвесторів.

Виклад основного матеріалу досліджень. Для української економіки в теперішній час забезпечення стійкого економічного зростання нерозривно пов'язана із нарощуванням інвестиційної активності у високотехнологічних секторах економіки. Ефективним механізмом фінансування стартап-проектів в поточних умовах могло б стати залучення венчурного капіталу. Венчурний капітал представляє собою особливий вид фінансового капіталу, який спрямований на фінансування молодих компаній (стартап-проектів) з великим потенціалом зростання та високим ступенем ризику.

Стартап — новостворена компанія (можливо, ще не зареєстрована офіційно, але перебуває в стадії реєстрації), бізнес якої ґрунтується на інноваційних технологіях, яка не вийшла на ринок або щойно почала на нього виходити і має потребу у залученні зовнішніх ресурсів. [8, С. 13]. В Україні стартапи є відносно новою сферою бізнесу. Фінансування стартапів має суттєві відмінності від фінансування уже функціонуючих підприємств.

Фірма, яка займається розробкою та комерціалізацією інноваційного продукту, потребує фінансових ресурсів, які б забезпечили її подальший розвиток. Потреба у фінансуванні стартап-проекту виникає як правило, на ранній стадії, коли фінансові ресурси власників (засновників) підприємства обмежені. На цій стадії основним інструментом фінансування стартап-проектів є залучення венчурного інвестора. Це вирішальна умова зростання та ефективного функціонування стартап-проекту. Однак на практиці залучення інвестора для фінансування стартап-проекту зіштовшується із низкою проблем, від вирішення яких залежить обсяги та масштаби фінансування.

Для інвестора вкладення коштів у стартап-проект супроводжується високими ризиками, що несуть загрозу втрати капіталу. У зв'язку із цим інвестор повинен мати певні інструменти, які б захищали його майнові інтереси. Ці інструменти використовуються при укладанні інвестиційної угоди, що визначає особливості розподілу часток або акцій в капіталі фірми, способи та методи внесення інвестицій, величина яких встановлюється шляхом домовленості між інвестором та підприємцем.

Одним із інструментів захисту майнових інтересів інвесторів є купівля привілейованих акцій. Справа в тому, що звичайні акції утримують, як правило, засновники компанії, або бізнес-ангели, які вклали кошти на ранній стадії стартап-проєкту. Прості акції надають їх власникам право на отримання частини прибутку акціонерного товариства у вигляді дивідендів, на участь в управлінні акціонерним товариством (п. 7 статті 9 закону «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки») [9]. Проте для фінансування стартап-проєктів прості — це найменш ліквідний цінний папір, оскільки при наявності заборгованості перед кредиторами або претензій на активи (продаж) інтереси власників звичайних акцій будуть задоволені в останню чергу. Тому для захисту майнових інтересів інвесторів доцільно здійснювати їм продаж привілейованих акцій.

Привілейовані акції — це цінні папери, які відрізняються більш високим статусом порівняно із звичайними акціями. Вони надають їх власникам переважні, порівняно з власниками простих акцій, права на отримання частини прибутку акціонерного товариства у вигляді дивідендів та на отримання частини майна акціонерного товариства у разі його ліквідації. На відміну від звичайної акції привілейована акція забезпечує отримання суми, яка повинна бути виплачена власнику (інвестору) при ліквідації (або продажу) компанії.

Крім акціонерного капіталу, для фінансування стартап-проєктів може бути залучені і боргові інструменти у вигляді беззабезпеченого довгострокового кредиту. Такий підхід у значній мірі схожий на купівлю привілейованих акцій, але має певні переваги, зокрема, недопущення розмивання капіталу. Довгостроковий беззабезпечений кредит надається інвестором не на всю суму інвестицій, а лише на частину. Як правило, це сума, яка забезпечує долю інвестора в стартап-проєкті. Кошти на купівлю обладнання та інших основних засобів надаються у вигляді довгострокового кредиту із пільговою процентною ставкою. В подальшому сума кредиту може бути конвертована в акції або облігації.

Під конвертацією боргових зобов'язань господарського товариства перед кредитором на внесок цього кредитора до статутного капіталу розуміють компромісний шлях реструктуризації боргу, який передбачає зарахування грошових вимог кредитора до товариства в обмін на корпоративні права в збільшеному статутному капіталі [10]. Цей спосіб фінансування стартап-проєктів набув широкого поширення у розвинутих країнах світу, зокрема у Німеччині, Франції, США. Перевага конвертації позики в капітал стартап-фірми дозволяє захистити стартап-проєкт від банкрутства, уникнути формування негативного власного капіталу, покращити фінансовий стан, або ж залучити кошти інвестора. Купуючи частку в капіталі у стартап-фірмі (корпоративні права), кредитори, по суті, інвестують в таке товариство.

Конвертовані позики представляють собою позики, які конвертуються в інвестиції за попередньо узгодженими умовами. Цей спосіб фінансування стартап-проєктів відноситься до найбільш затребуваних на ранніх етапах розвитку інноваційної фірми. На практиці це відбувається наступним чином.

Інвестор надає стартап-фірмі кредит під невеликий процент, який оформлюється конвертованою позикою. В окремих випадках акціонерні товариства можуть випускати конвертовані облигації. Як правило, така позика нічим не забезпечена.

Процес конвертації боргу в статутний капітал для акціонерного товариства та товариства з обмеженою відповідальністю має певну відмінність. Акціонерним товариствам чинне законодавство дозволяється здійснювати додаткову емісію акцій та облигацій для конвертації у статутний капітал товариства [11]. Рішення про зміну статутного капіталу вирішується на загальних зборах акціонерів. Для акціонерних товариств прийняття позитивного рішення не потребує, щоб усі акціонери проголосували за таке рішення.

Для ТОВ процес конвертації боргу здійснюється більш простіше. Слід зазначити, що до червня 2018 р. в Україні п. 2 ст. 144 Цивільного кодексу України було заборонена конвертація боргу в статутний капітал товариства. З прийняттям Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» № 2275-VIII від 06.02.2018 (далі — Закон України № 2275-VIII) було виключено і заборону на конвертацію боргу. Рішення про зміну статутного капіталу товариства приймається на загальних зборах учасників. На відміну від акціонерного товариства, в товариствах з обмеженою відповідальністю таке рішення відповідно до законодавства потребує голосування усіма членами товариства. Будь-який член товариства може виступити проти і заблокувати таке рішення.

Інвестиції у вигляді конвертації боргу можуть застосовуватися в наступних форматах (табл. 1).

Таблиця 1

Інвестиції у вигляді конвертації боргу для мінімізації ризиків інвесторів при втраті прибутку або банкрутства стартап-проекту

Організаційно-правова форма інноваційного стартап-проекту	Особливості конвертації боргу
Товариство з обмеженою відповідальністю	Пряме інвестування в статутний капітал Конвертована позика. Рішення про конвертацію приймається на загальних зборах усіма учасниками. Може бути заблоковано одним учасником.
Акціонерне товариство	Конвертовані привілейовані акції (можна зафіксувати статуті) Конвертовані облигації. Рішення приймається на загальних зборах акціонерів. Потребує більшості.

Джерело: складено авторами.

Через низьке правове забезпечення процедури конвертації боргу в Україні його необхідно застосовувати із певними обмеженнями: позика повинна бути надана інвестором за мінімального проценту; в кредитному договорі встановлюється цільове призначення позики; строк повернення позики повинен бути не меншим обумовленого строку (наприклад, 3–5 років).

Для інвестора надання кредиту на ранніх стадіях має ряд переваг. Зокрема, у випадку банкрутства стартап-проєкту він буде першим у черзі на повернення позики. Щоб договір застави вважався укладеним, необхідна згода за усіма істотними пунктами договору (табл. 2).

Таблиця 2

Істотні пункти договору

Предмет забезпечення	В договорі забезпечення повинно бути визначено майно (зокрема, річ, цінні папери, майнові права), яке може бути відчужене заставодавцем і на яке може бути звернене стягнення. Предмет забезпечення повинен відповідати ст. 576 ЦКУ.
Сума зобов'язання, що підлягає забезпеченню	В договорі необхідно вказати розмір заборгованості позичальника.
Строк забезпечення	В договорі вказується, на який строк позичальнику надається кредит.
Вартість майна та порядок його оцінки	В договорі забезпечення повинна бути визначена вартість майна, що підлягає оцінці, а також порядок його оцінки. Оцінка предмета застави здійснюється заставодавцем разом із заставодержателем відповідно до звичайних цін, що склалися на момент виникнення права застави (ст. 582 ЦКУ)
Нотаріальне посвідчення договору	Здійснюється у випадках, коли предметом застави є нерухоме майно, об'єкт незавершеного будівництва, майбутній об'єкт нерухомості, а також в інших випадках, встановлених законом (п. 1 ст. 577 ЦКУ).
Звернення стягнення на предмет застави	В договорі повинно бути визначено строк, коли заставодержатель має право на стягнення предмета застави у досудовому порядку.

Джерело: складено на основі §6 Цивільного кодексу України.

В якості предмета застави виступає майно, яке є у власності стартап-проєкту, наприклад, майно, яке використовується у дослідженнях та виробництві. Об'єктами можуть бути схеми, креслення, моделі, для реалізації яких розробляється стартап-проєкт. Для інвестора об'єкти інтелектуальної власності представляють більший інтерес, ніж майно, яке є у розпорядженні стартап-проєкту. Оскільки згідно із цивільного права право власності на такий об'єкт може бути відчужено, він виступає гарантом захищеності майнових інтересів інвестора у результаті банкрутства стартап-проєкту.

Дана схема отримання грошових коштів для власників стартап-проєкту є вигіднішою, ніж отримання банківського кредиту. Перевагами такого фінансування є низька вартість витрат по обслуговуванню та погашенню кредиту. Крім того, власники стартап-проєктів захищають власне майно у випадку погашення заборгованості перед кредиторами.

Висновки. Успішне залучення фінансових ресурсів для реалізації стартапів можливе при врахуванні майнових інтересів інвесторів. Серед основних інструментів захисту інтересів інвесторів виступає конвертація боргу та наявність забезпечення. Даний спосіб фінансування стартап-проєкту є

вигідний і для підприємців, оскільки цей спосіб є значно дешевшим, ніж отримання банківського кредиту. Перевагою конвертації боргу є те, що інвестор із позичальника стає співвласником стартап-проекту. Це дає можливість контролювати витрачання грошових коштів, які ним надані для реалізації стартапу. Інструментом забезпечення майнових інтересів інвестора є забезпеченість заставою кредиту, що здійснюється на основі договору застави. Щоб договір застави вважався укладеним, сторонам необхідно узгодити всі істотні умови, передбачені чинним законодавством.

Перелік посилань

1. Касич А.О., Джура А.М. Стартапи як форма підприємницької діяльності: поняття, значення, зарубіжний досвід. *Інвестиції: практика та досвід*, 2019. № 2. С. 24–31.
2. Адамів М.Є., Лиса Д.С. Сутність та особливості фінансування стартап-підприємств. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблем розвитку*. 2023. № 1(9). С. 123–131.
3. Гук О.В., Манаєнко І.М. Венчурне інвестування стартап-проекту на різних етапах його розвитку. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 29. С. 151–156.
4. Седікова О.І. Особливості стартапу як інноваційного проекту. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 55-2. С. 12–16.
5. Корнух О.В., Маханько Л.В. Стартап як прогресивна форма інноваційного підприємництва. *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. № 23. С. 26–30.
6. Скорик Г.І., Недошитко А.А. Розвиток стартапів в Україні: проблеми та перспективи. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2021. № 6. Т. 1. С. 65–70.
7. Іванченко Н.О., Подскребко О.С., Сідлецька А.О. Основні проблеми та перспективи розвитку ринку стартапів в Україні. *Бізнес Інформ*. 2020. №4. С. 303–311.
8. Поліщук В. В. Стартап проекти та їх оцінювання: конспект лекцій для студентів за спеціальністю 7.121 “Інженерія програмного забезпечення” факультету інформаційних технологій УжНУ. Ужгород: УжНУ. 2018. 70 с.
9. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: Закон України від 23.02.2006 № 3480-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text> (дата звернення: 25.04.2024).
10. Бондарчук М. Конвертація грошових вимог до ТОВ на внесок до його статутного капіталу. *Юридична газета*. 2017. № 22 (572). URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/konvertaciya-groshovih-vimog-do-tov-na-vnesok-do-yogo-statutnogo-kapitalu.html> (дата звернення: 25.04.2024).
11. Про акціонерні товариства: Закон України від 27.07.2022 № 2465-IX. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/514-17> (дата звернення: 25.04.2024).

References

1. Kasy`ch, A.O, Dzhura, A.M. (2019). Startups as a form of entrepreneurial activity: concept, meaning, foreign experience [Startapy` yak forma pidpry`yemny`cz`koyi diyal`nosti: ponyattya, znachennya, zarubizhny`j dosvid]. *Investments: practice and experience*. No. 2. P. 24–31.
2. Adamiv, M.Ye., Ly`sa, D.S. (2023). The essence and features of financing start-up enterprises [Sutnist` ta osobly`vosti finansuvannya startup-pidpry`yemstv]. *Management and Entrepreneurship in Ukraine: Stages of Formation and Development Problems*. No. 1(9). P. 123–131.
3. Guk, O.V., Manayenko, I.M. Venture investment of a startup project at various stages of its development [Venchurne investuvannya startup-proyektu na rizny`x etapax jogo rozvy`tku]. *Market infrastructure*. 2019. No. 29. P. 151–156.
4. Sedikova, O.I. (2020). Peculiarities of a startup as an innovative project [Osobly`vosti startapu yak innovacijnogo proyektu]. *Black Sea Economic Studies*. No. 55-2. P. 12–16.
5. Kornux, O.V., Maxan`ko, L.V. (2014). Startup as a progressive form of innovative entrepreneurship [Startup yak progresy`vna forma innovacijnogo pidpry`yemny`cz`tva]. *Investments: practice and experience*. No. 23. P. 26–30.
6. Skory`k, G.I., Nedoshy`tko, A.A. (2021) Development of startups in Ukraine: problems and prospects [Rozvy`tok startapiv v Ukrayini: problemy` ta perspekty`vy`]. *Bulletin of Khmelnytsky National University. Economic sciences*. No. 6. T. 1. P. 65–70.
7. Ivanchenko, N.O., Podskrebko, O.S., Sidlec`ka, A.O. (2020). The main problems and prospects for the development of the startup market in Ukraine [Osnovni problemy` ta perspekty`vy` rozvy`tku ry`nku startapiv v Ukrayini]. *Business Inform*. No. 4. P. 303–311.
8. Polishhuk, V.V. (2018). *Startup projects and their evaluation: a summary of lectures for students in the specialty 7.121 "Software engineering" [Startup proekty` ta yix ocinyuvannya: konspekt lekcij dlya studentiv za special`nistyu 7.121 "Inzheneriya programnogo zabezpechennya" fakul`tetu informacijny`x texnologij UzhNU]*. Uzhgorod: UzhNU. 70 p.
9. On capital markets and organised commodity markets [Pro ry`nky` kapitalu ta organizovani tovarni ry`nky`]: Law of Ukraine No. 3480-IV dated 23.02.2006, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text/> (last accessed 25.04.2024).
10. Bondarchuk, M. (2017). Konvertaciya groshovy`x vy`mog do TOV na vnesok do jogo statutnogo kapitalu. [Conversion of monetary claims to the LLC for a contribution to its authorized capital.] *Yury`dy`chna gazeta*, № 22 (572), available at: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/konvertaciya-groshovih-vimog-do-tov-na-vnesok-do-yogo-statutnogo-kapitalu.html> (last accessed 25.04.2024).
11. On joint stock companies [Pro akcionerni tovary`stva]: Law of Ukraine No. 2465-IX dated 27.07.2022, available at: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/514-17> (last accessed 25.04.2024).

РЕФЕРАТИ ABSTRACTS

УДК 658; JEL Classification: M11

Непран А. В., Мельничук М. О., Постольна Н. О. ІНСТРУМЕНТИ ФІНАНСУВАННЯ СТАРТАП-ПРОЄКТУ, ЩО ЗАБЕЗПЕЧУЄ ОПТИМАЛЬНЕ ФІНАНСУВАННЯ БІЗНЕСУ І ДОТРИМАННЯ ІНТЕРЕСІВ ІНВЕСТОРІВ

Мета – обґрунтувати засоби фінансування стартап-проєкту, що забезпечують захист інтересів інвесторів. *Методика дослідження*. Для досягнення поставленої мети у дослідженнях були використані такі загальнонаукові та спеціальні методи і прийоми дослідження: методи узагальнення та абстрагування — для визначення інструментів фінансування стартап-проєктів. *Результати*. Реалізація стартап-проєктів потребує залучення зовнішніх інвестицій. Вкладення коштів інвесторами у стартап-проєкти може відбуватися у випадку захищеності їх майнових інтересів. В якості способу захищеності майнових інтересів виступає конвертація боргу в капітал та надання кредиту. Конвертація боргу в капітал товариств забезпечує дольову участь інвестора капіталі підприємства та в системі його управління. Процедура конвертації потребує прийняття рішення учасниками товариств. До основних недоліків конвертації є розмиття частки власників у капіталі стартап-проєкту. Фінансування стартап-проєктів може здійснюватися за рахунок кредиту, який надається інвестором. З метою мінімізації ризиків інвесторів тут виступає застава. Укладання договору застави потребує узгодження усіх істотних умов, передбачених законодавством. Засновники компанії з метою забезпечення виконання умов за договором кредиту можуть надавати в якості об'єкта застави її акції або часті, можливе стягнення яких забезпечить інвестору отримати вкладені в стартап-проєкт кошти. *Практична значущість*. Завдяки впровадженню розроблених заходів при фінансуванні стартап-проєктів мається можливість забезпечити майнові інтереси інвесторів.

Ключові слова: венчурне фінансування, стартап, інновації, механізм венчурного фінансування, джерела фінансування стартапів, інвестор.

UDC 338.2; JEL Classification: M11

Nepran A. V., Melnychuk M. O., Postolna N. O. STARTUP PROJECT FINANCING TOOLS THAT ENSURE OPTIMAL BUSINESS FINANCING AND SAFEGUARDING THE INTERESTS OF INVESTORS

The goal is to substantiate the means of financing a startup project that ensure the protection of investors' interests. *Research methodology*. To achieve the goal, the following general scientific and special research methods and techniques were used in the research: methods of generalization and abstraction - to determine financing tools for start-up projects. *The results*. The implementation of start-up projects requires attracting external investments. Investing funds by investors in start-up projects can take place in case of protection of their property interests. Conversion of debt into capital and provision of credit is a way of protecting property interests. The

conversion of debt into company capital ensures the investor's equity participation in the capital of the enterprise and in its management system. The conversion procedure requires a decision by the members of the companies. One of the main disadvantages of conversion is the dilution of the share of the owners in the capital of the startup project. Financing of start-up projects can be carried out at the expense of a loan provided by an investor. In order to minimize the risks of investors, collateral is used here. The conclusion of a pledge agreement requires the agreement of all essential conditions stipulated by law. The founders of the company, in order to ensure the fulfillment of the terms of the loan agreement, can provide its shares or parts as collateral, the possible recovery of which will ensure that the investor receives the funds invested in the startup project. **Practical significance.** Thanks to the implementation of the developed measures in the financing of startup projects, it is possible to ensure the property interests of investors.

Key words: venture financing, startup, innovation, mechanism of venture financing, sources of financing for startups, investor.

Відомості про авторів / About the Authors

Непран Андрій Володимирович — канд. екон. наук, доцент, Харківський національний автомобільно-дорожній університет, доцент кафедри економіки і підприємництва, м. Харків, Україна; e-mail: nepranxtei@gmail.com; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8329-7123>. Моб. (097) 546-01-22.

Nepran Andrey Vladimirovich — Candidate of Science (Economics), Associate Professor, Kharkiv National Automobile and Highway University, Associate Professor, Department of Economics and Entrepreneurship, Kharkiv, Ukraine.

Мельничук Марина Олексіївна — кандидат економічних наук, доцент кафедри маркетингу Національного авіаційного університету, м. Київ, Україна; e-mail: marinamelnichuk121@gmail.com; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2113-3676>. Моб. (050) 503-06-95.

Melnychuk M. O. — PhD in Economics Associate Professor of the Department of Marketing, National Aviation University, Ukraine.

Постольна Наталія Олександрівна — спеціаліст I категорії відокремленого структурного підрозділу «Харківський торговельно-економічний коледж» Державного торговельно-економічного університету, м. Харків, Україна; e-mail: postolna_nat@gmail.com; Моб. (097) 159-31-67.

Postolna Natalya Oleksandrivna — specialist of the 1st category of the separate structural unit "Kharkiv Trade and Economics College" of the State Trade and Economics University, Kharkiv, Ukraine.